

7. ZARZĄDZANIE ŚRODOWISKIEM

7.1. Wprowadzenie

Niniejszy rozdział opisuje ogólną strategię stosowania instrumentów polityki ekologicznej w trakcie wdrażania Programu (par. 7.2.), zasady zarządzania środowiskiem na szczeblu wojewódzkim, wynikające z układu kompetencyjnego (par. 7.3.). W zarządzaniu środowiskiem szczególną rolę pełni „Program zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska”, który to program, z punktu widzenia władz województwa (samorządowych i rządowych), może być postrzegany jako instrument koordynacji działań na rzecz ochrony środowiska, zwłaszcza działań o wymiarze ponadlokalnym. Dlatego celowe jest przedstawienie *procedury wdrażania „Programu ...”* (par. 7.4.), aby właściwe służby administracji publicznej miały czytelny obraz terminów opracowywania poszczególnych elementów programu i ich zakresów.

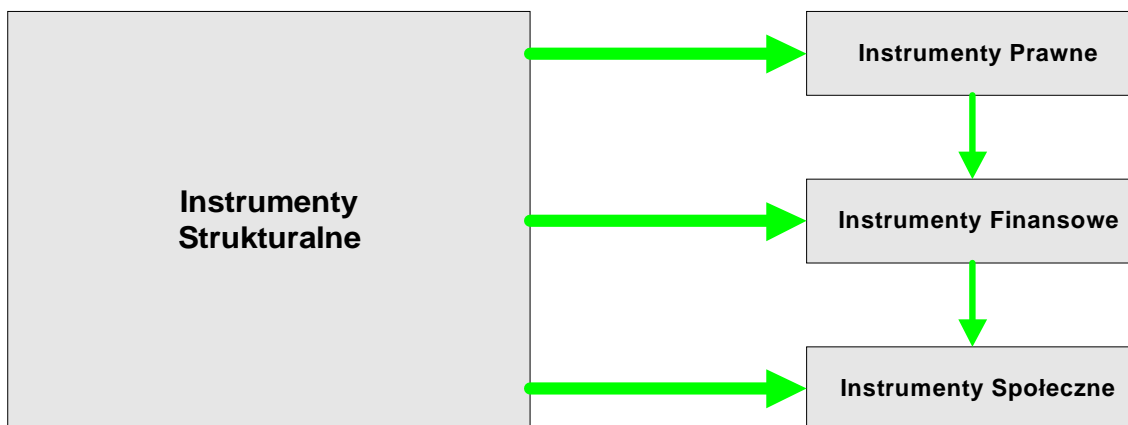
Wdrażanie programu wymaga ścisłej *współpracy* między służbami Marszałka i służbami Wojewody, przedstawicielami powiatowych i gminnych jednostek samorządu terytorialnego, jednostkami administracji specjalnej (zespolonej i niezespólonej), podmiotami gospodarczymi, instytucjami finansowymi, naukowymi, badawczymi, organizacjami pozarządowymi, itd. Zagadnienie współpracy zostało przedstawione w par. 7.5. Monitoring jakości środowiska i polityki ochrony środowiska opisano w par. 7.6.

7.2. Strategia stosowania instrumentów polityki ekologicznej

Polityka ekologiczna województwa jest i nadal będzie realizowana i egzekwowana za pomocą różnych instrumentów: prawnych, finansowych, społecznych i strukturalnych.

Poszczególne rodzaje instrumentów są ściśle ze sobą powiązane, co przedstawia *ryc. 7.1.*

Rycina 7.1. Instrumenty polityki ekologicznej

Do tej pory największe znaczenie miały instrumenty prawne i finansowe. W niniejszym programie nadano priorytet instrumentom społecznym i strukturalnym. Preferowane będą dobrowolne działania podejmowane przez grupy zadaniowe przy stymulacyjnej roli władz województwa.

7.2.1. Instrumenty prawne

Pozwolenia

Z dniem 1 stycznia 1999 roku kompetencje do wydawania pozwoleń w zakresie ochrony przed zanieczyszczeniami i uciążliwościami podzielono pomiędzy Wojewodę i starostę, przyjmując za podstawowe kryterium skalę uciążliwości danego podmiotu. Wojewoda zachowuje dotychczasowe kompetencje w omawianym zakresie tylko w odniesieniu do podmiotów, należących do tzw. *szczególnie szkodliwych dla środowiska i zdrowia człowieka* (lista rodzajów inwestycji i obiektów należących do tej kategorii jest ustalana przez Ministra Ochrony Środowiska, zasobów naturalnych i Leśnictwa dla celów uzgodnienia lokalizacji). Zatem Wojewoda wydaje następujące pozwolenia (dot. obiektów zaliczanych do inwestycji szczególnie szkodliwych dla środowiska i zdrowia człowieka):

- pozwolenie wodnoprawne, art. 53 i 82 prawa wodnego,
- decyzja o emisji do powietrza, art. 30 uoś,
- decyzja dotycząca hałasu, art 51 uoś,
- decyzja o wykonaniu oceny oddziaływania na środowisko istniejącego obiektu, art. 70 uoś,
- decyzja dotycząca gospodarowania odpadami, art.8, 11, 12 i 15 ustawy o odpadach,

Kompetencje do wydawania *pozwoleń*, dotyczących obiektów zaliczonych do inwestycji *mogących pogorszyć stan środowiska* posiada *starosta*.

Poprzez system pozwoleń można bezpośrednio wpływać na ochronę środowiska realizowaną w zakładach przemysłowych. Dla zakładów przemysłowych z państwowej i wojewódzkiej listy „największych trucicieli”, a także dla pozostałych dużych zakładów korzystniej będzie realizować ochronę środowiska poprzez systemy zarządzania środowiskiem.

Kontrola przestrzegania prawa

Wprowadzona reforma w istotny sposób wzmacnia kompetencje kontrolne Wojewody. Zaznaczyć jednak wypada, że nastąpiło to na skutek zabiegów formalnych, tj. podporządkowania Wojewodzie wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska, który wykonuje w jego imieniu zadania i kompetencje Inspekcji Ochrony Środowiska, a więc odpowiada za kontrolę przestrzegania warunków określonych w pozwoleniach.

Utworzenie w Tarnowie i Nowym Sączu delegatur wojewódzkiego inspektoratu ochrony środowiska pozwala na efektywne wykorzystanie specjalistów i zaplecza funkcjonujących do 31 grudnia 1998 roku WIOŚ w ramach byłych województw.

Ponadto, Wojewoda, na wniosek wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska lub za jego zgodą, może powierzyć, w drodze porozumienia, prowadzenie spraw z zakresu właściwości wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska, w tym wydawanie w jego imieniu decyzji administracyjnych, powiatom położonym na terenie województwa.

7.2.2. Instrumenty finansowe

Oplaty i kary

Jak opisano w rozdziale 2, opłaty są stosowane w odniesieniu do wszystkich zanieczyszczeń, np. emisji do powietrza, zrzutów do wód, składowania odpadów przemysłowych oraz wykorzystywania zasobów naturalnych (pobór wód, wydobywanie surowców, itp.). W przypadku niedotrzymania warunków określonych w pozwoleniach naliczane są kary. Celem polityki

wojewódzkiej jest osiągnięcie takiej sytuacji, kiedy wszystkie podmioty gospodarcze będą spełniały warunki określone w pozwoleniach.

Zgodnie z reformą, prawo rozliczania prawidłowości naliczania opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska spoczywa na zarządzie województwa, z wyjątkiem opłat za szczególne korzystanie z wód i opłat wytwarzanych przez zakłady szczególnie szkodliwych dla środowiska, które są w gestii wojewody (art. 33 ustawy o odpadach).

Kredyty i dotacje

Kredyty i dotacje na inwestycje ekologiczne pozostaną ważnym instrumentem stymulującym dążenie do harmonijnej produkcji i konsumpcji. Wspólnie z Narodowym, Wojewódzkim i Powiatowymi Funduszami Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej będzie określona strategia finansowania procesu wdrażania Programu Ochrony Środowiska. Podstawą dla przyznawania dotacji i niskooprocentowanych kredytów powinna być realizacja, przez zakłady przemysłowe i jednostki gospodarcze, strategii Programu i idei zrównoważonego rozwoju.

7.2.3. Instrumenty społeczne

Edukacja ekologiczna

Edukacja ekologiczna to różnorodne działania, które zmierzają do kształtowania świadomości ekologicznej społeczeństwa oraz przyjaznych dla środowiska nawyków i codziennych postaw. To sposób, aby przygotować ludzi do realizacji zrównoważonego rozwoju. U podstaw skuteczności tych działań leży rzetelnie i przystępnie przekazywana wiedza o stanie środowiska. W społeczeństwie zaczyna istnieć coraz większa potrzeba posiadania takiej wiedzy. Natomiast, władze wojewódzkie dostrzegają konieczność komunikowania się ze społeczeństwem przy podejmowaniu decyzji o działaniach inwestycyjnych. Edukacja i informacja z komunikacją są ze sobą ściśle powiązane, bowiem dobra i właściwa informacja potęguje proces edukacji. Z drugiej strony, w przypadku osiągnięcia właściwego poziomu edukacji, komunikacja z grupami zadaniowymi jest łatwiejsza, a przekazywane informacje są właściwie wykorzystywane.

W województwie małopolskim, istnieje i będzie intensyfikowana ścisła współpraca służb ochrony środowiska z instytucjami naukowymi, organizacjami społecznymi oraz biznesem, zainteresowanymi problematyką ochrony środowiska. Władze województwa będą wspomagały inicjatywy tych partnerów i ułatwiały wdrożenie konkretnych projektów.

Szkoły podstawowe, średnie i wyższe pełnią istotną rolę w edukacji społeczeństwa i władze województwa oczekują od nich szerszego włączenia w program zajęć lekcyjnych zagadnień i problemów ochrony środowiska, specyficznych dla miejsca zamieszkania.

Informacja i komunikacja (porozumiewanie się)

Jak już wspomniano, rzetelna informacja o stanie środowiska i działaniach na rzecz jego ochrony oraz umiejętność komunikowania się ze społeczeństwem są niezbędne dla sukcesu realizowanej edukacji ekologicznej. Strategia działań dotycząca zagadnienia przekazywania informacji i wzajemnego porozumiewania się może być scharakteryzowana poprzez dwa terminy; *strukturyzacja i wdrożenie*. Strukturyzacja oznacza, że władze województwa zamierzają rozpocząć strukturalną (opartą o właściwy system) współpracę z grupami zadaniowymi. Wdrożenie oznacza, że celem polityki ochrony środowiska jest osiągnięcie konkretnych rezultatów, tj. poprawy stanu środowiska.

Tradycyjne instrumenty, takie jak pozwolenia oraz system opłat i kar nie spełnią całego zakresu celów i strategii, którą władze województwa zamierzają realizować. Z tego powodu rozpoczną się negocjacje z grupami zadaniowymi, które będą brały udział we wdrażaniu programu. Każda grupa zadaniowa ponosi odpowiedzialność w zapewnieniu czystego środowiska, zapobieganiu problemom i ukierunkowaniu przyszłego rozwoju. Władze województwa zdają sobie sprawę z faktu, że pomoc, informacja i komunikacja jest potrzebna do stymulacji wdrażania konkretnych

działań. Zatem powstanie system przepływu informacji do grup zadaniowych i wewnątrz nich. Ta forma współpracy będzie prowadzić do większego zaangażowania wszystkich partnerów w realizację polityki ochrony środowiska.

Nie wszystkie grupy zadaniowe łatwo jest zorganizować. Bowiem niektóre z nich składają się z wielu podmiotów i nie jest możliwe pozyskanie każdego z nich. Zatem mieszkańcy będą informowani poprzez prasę, specjalne biuletyny lub poprzez środki pośrednie, takie jak pozarządowe organizacje ekologiczne. Także grupy zadaniowe transportu, turystyki i rolnictwa będą otrzymywały niezbędne informacje poprzez media. W przypadku turystyki i rekreacji ważnym punktem informacyjnym są biura turystyczne. Zostanie także przygotowany kalendarz regularnych spotkań z przedstawicielami poszczególnych grup zadaniowych w celu wymiany informacji odnośnie do realizacji programu.

Przemysł jest najbardziej jednorodną grupą zadaniową z uwagi na fakt ograniczonej liczby znaczących partnerów (największych zakładów). Z tymi zakładami rozpocznie się aktywna wymiana informacji, w której służby Wojewody, a także i Marszałka będą pełniły ważną rolę.

Średnie i małe zakłady przemysłowe trudniej jest zorganizować. Przedstawiciele poszczególnych branż będą więc spełniali rolę pośredników w przekazywaniu informacji indywidualnym zakładom na temat przyjaznych środowisku technik i procesów.

Poza wymianą wiedzy, realizacja strategii dotyczącej przekazu informacji powinna zmienić nastawienie grup zadaniowych do ochrony środowiska, co zostanie osiągnięte poprzez zarządzanie ukierunkowane na prewencję i oszczędne korzystanie z zasobów naturalnych.

Aby zapewnić sprawny przekaz informacji, pożądanym jest udział innych organizacji rządowych i samorządowych, tak aby w oparciu o współpracę realizować wspólną strategię ekorozwoju. Równoległe lub niezależne działania tych instytucji będą popierane wówczas, gdy będą dostosowane do strategii wojewódzkiej.

7.2.4. Instrumenty strukturalne

Strategia rozwoju województwa

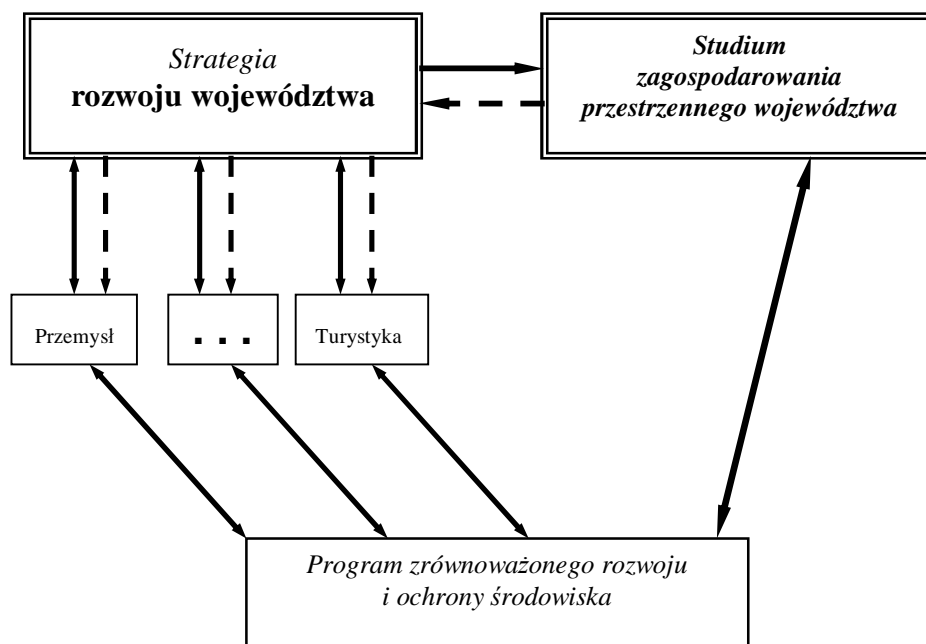
Strategia rozwoju województwa małopolskiego jest dokumentem nadrzędnym, wytyczającym główne tendencje i kierunki działań w ramach rozwoju gospodarczego, społecznego i ochrony środowiska. Dokument ten jest bazą dla programów sektorowych (np. dot. rozwoju przemysłu, turystyki, ochrony środowiska, itd.).

Programy wdrożeniowe

Program zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska województwa małopolskiego jest zarówno długoterminowym planem polityki ekologicznej województwa (do 2015r.), jak i programem wdrożeniowym na najbliższe lata (do 2004r.).

Należy jednak zaznaczyć, że program ochrony środowiska jest programem, który z jednej strony uwzględnia kierunki rozwoju poszczególnych dziedzin gospodarki i ich konsekwencje dla środowiska, a z drugiej strony wytycza pewne ramy tego rozwoju. Oznacza to, że działania realizowane np. w przemyśle czy rolnictwie muszą być brane pod uwagę w programie ochrony środowiska i jednocześnie ochrona środowiska wymaga podejmowania pewnych działań w poszczególnych dziedzinach gospodarki i codziennego bytowania mieszkańców województwa.

Relacje między strategią rozwoju województwa, studium zagospodarowania przestrzennego, poszczególnymi programami sektorowymi i programem ochrony środowiska przedstawiono poniżej.

7.3. Organizacja zarządzania środowiskiem

W wyniku reformy samorządowej, na poziomie województwa zarządzanie środowiskiem prowadzone jest obecnie zarówno przez administrację rządową jak i samorząd województwa oraz przez instytucje im podporządkowane.

Samorząd województwa i jego organy, którymi są: sejmik województwa jako władza uchwałodawcza pochodząca z bezpośredniego wyboru oraz zarząd województwa z marszałkiem na czele jako władza wykonawcza, mają nałożone ustawowo między innymi następujące zadania:

- opracowanie strategii rozwoju województwa,
- opracowanie wieloletnich programów wojewódzkich,
- opracowanie planu zagospodarowania przestrzennego,
- realizacja polityki rozwoju województwa,
- określenie priorytetów współpracy zagranicznej województwa.

Ponadto samorząd województwa wykonuje szereg zadań określonych ustawami, w zakresie m.in.:

- ◇ edukacji publicznej,
- ◇ promocji i ochrony zdrowia,
- ◇ zagospodarowania przestrzennego,
- ◇ pomocy społecznej,
- ◇ ochrony środowiska,
- ◇ gospodarki wodnej,
- ◇ obronności,
- ◇ bezpieczeństwa publicznego.

Sejmik województwa jest organem stanowiącym i kontrolnym województwa.

Administrację publiczną w województwie wykonują organy administracji rządowej: wojewoda oraz organy administracji niezespólonej (władze skarbowe, urzędy górnicze, regionalne zarządy gospodarki wodnej, Lasy Państwowe, urzędy statystyczne i inne).

Wojewoda wykonuje administrację rządową na obszarze województwa. Jest powoływany przez premiera i odpowiada za wykonywanie polityki rządu na obszarze województwa. Wojewoda sprawuje nadzór nad organami gminy, powiatu i samorządu województwa. Kieruje także i koordynuje działalność zespolonej administracji rządowej. W skład administracji zespolonej wchodzi: urząd wojewódzki, policja, straż pożarna, inspekcje i służby.

Tak więc realizacja zarządzania środowiskiem spoczywa na administracji rządowej dysponującej instrumentarium wynikającym z umocowań ustawowych, ale także na samorządzie województwa, który w ramach realizacji swoich zadań opracowuje wieloletni wojewódzki program ochrony środowiska. Zarząd województwa z mocy ustawy jest wykonawcą tego programu jak i innych programów wojewódzkich.

Zarządzanie wojewódzkim programem ochrony środowiska w okresie początkowym będzie wymagało wyodrębnienia struktury zarządzania tym programem od struktury zarządzania środowiskiem. Jednakże, docelowo program ten powinien utożsamiać się z systemem zarządzania środowiskiem w województwie. Jest to jeden z najważniejszych celów postawionych przed zarządzającymi programem. Program powinien wypracować instrumentarium, które umożliwi osiągnięcie unifikacji zarządzania programem z zarządzaniem środowiskiem.

Zarządzanie środowiskiem w województwie odbywa się na kilku szczeblach. Oprócz szczebla wojewódzkiego, na którym działa administracja rządowa i samorząd, są szczeble powiatu oraz gminy, obejmujące działania podejmowane w skali powiatu i gminy, a także szczebel jednostek organizacyjnych, obejmujący działania podejmowane przez podmioty gospodarczo korzystające ze środowiska.

Podmioty gospodarcze korzystające ze środowiska kierują się głównie efektami ekonomicznymi i zasadami konkurencji rynkowej, a od niedawna liczą się także z głosami opinii społecznej. Na tym szczeblu zarządzanie środowiskiem odbywa się poprzez:

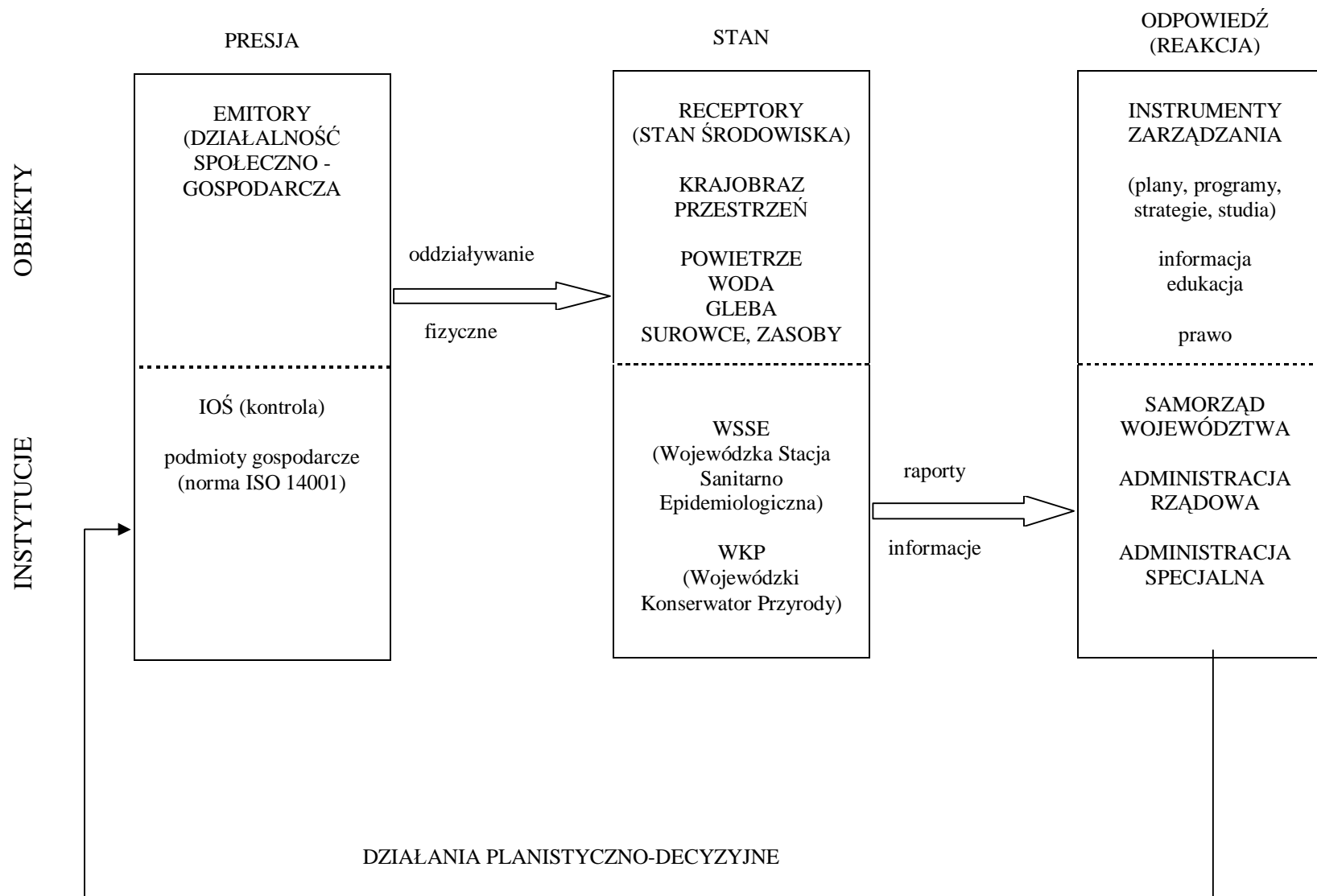
- dotrzymanie wymagań stawianych przez przepisy prawa,
- porządkowanie technologii i reżimów obsługi urządzeń,
- modernizację technologii,
- eliminowanie technologii uciążliwych dla środowiska
- instalowanie urządzeń ochrony środowiska,
- stałą kontrolę emisji zanieczyszczeń.

Instytucje działające w ramach administracji odpowiedzialnych za wykonywanie i egzekwowanie prawa mają głównie na celu zapobieganie zanieczyszczeniu środowiska przez:

- racjonalne planowanie przestrzenne,
- kontrolowanie gospodarczego korzystania ze środowiska,
- porządkowanie działalności związanej z gospodarczym korzystaniem ze środowiska,
- instalowanie urządzeń ochrony środowiska.

Na każdym z wymienionych szczebli, zarządzanie środowiskiem odbywa się zgodnie z obowiązkami i kompetencjami prawnymi i środkami finansowymi. W podziale na trzy obszary zjawisk związanych z zarządzaniem środowiskiem: presję, stan i odpowiedź - miejsce i rolę poszczególnych instytucji można przedstawić w postaci schematu (ryc. 7.2.)

RYCINA 7..2: STRUKTURA ZARZĄDZANIA ŚRODOWISKIEM

7.4. Organizacja zarządzania programem

7.4.1. Wprowadzenie

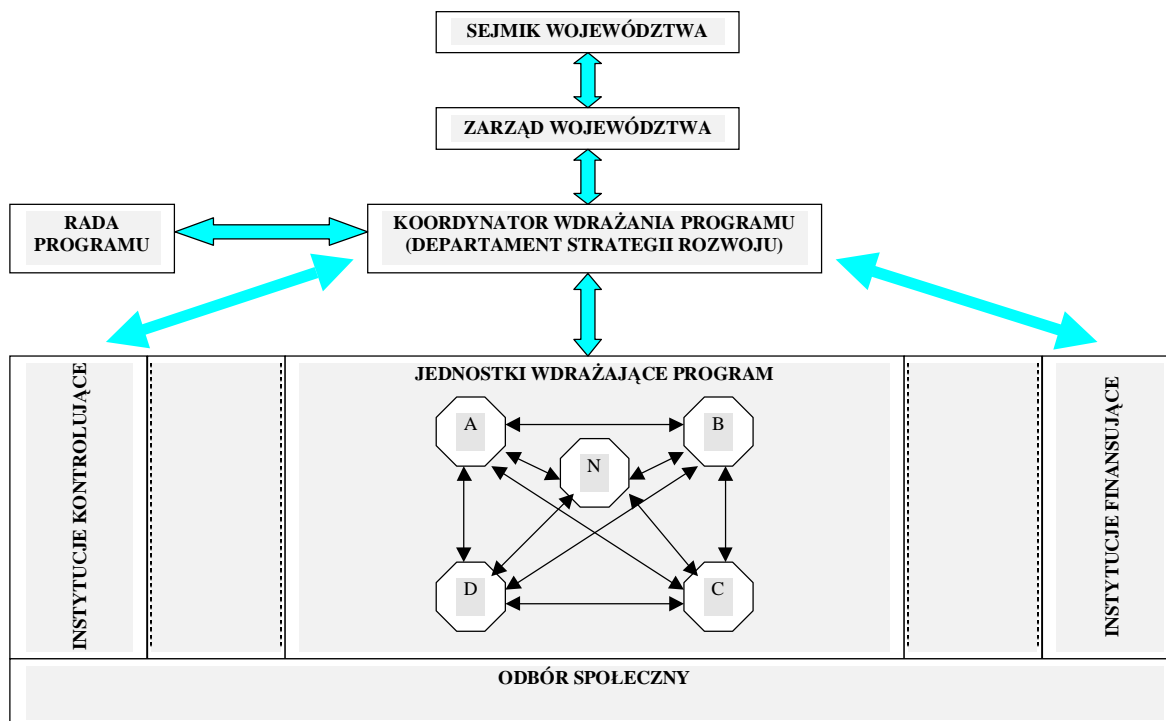
Podstawową zasadą realizacji programu zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska województwa powinna być zasada wykonywania zadań jednostek związanych z systemem zarządzania środowiskiem, świadomych istnienia programu i ich uczestnictwa w nim. Dobra organizacja zarządzania Programem daje szansę na skuteczne jego wdrożenie.

7.4.2. Struktura zarządzania Programem

Z punktu widzenia programu można wyodrębnić cztery grupy podmiotów uczestniczących w nim z uwagi na rolę, jaką pełnią (ryc.7.3.). Są to:

- Podmioty uczestniczące w organizacji i zarządzaniu programem.
- Podmioty realizujące zadania programu, w tym instytucje finansujące
- Podmioty kontrolujące przebieg realizacji i efekty programu.
- Społeczność województwa jako główny podmiot odbierający wyniki działań programu.

Rycina 7.3.: SCHEMAT ORGANIZACYJNY ZARZĄDZANIA PROGRAMEM

Głównym wykonawcą programu jest zarząd województwa. Zarząd województwa współdziała z organami administracji rządowej, a w szczególności z Wojewodą i podległymi mu służbami zespolonymi, organami administracji niezespolonej i instytucjami działającymi w ramach zdefiniowanych podsystemów: społecznego, gospodarczego i technicznego.

Samorząd województwa dysponuje kompetencjami o charakterze strategicznym: ustala strategię rozwoju województwa, politykę przestrzenną w postaci planu przestrzennego zagospodarowania a także wojewódzkie programy rodzajowe. Wykonywanie tych zadań nie może się odbywać bez stosownego instrumentarium. Stąd nieodzowna jest ścisła współpraca z instytucjami, które dysponują instrumentarium wynikającym z kompetencji.

Poszczególni uczestnicy procesu realizacji programu zostali wyodrębnieni według kryterium instrumentalnego. I tak:

- Wojewoda (oraz podległe mu służby zespolone) dysponuje instrumentarium prawnym umożliwiającym reglamentowanie korzystania ze środowiska
- samorząd lokalny dysponuje również instrumentarium prawnym - uchwała plan zagospodarowania przestrzennego jako prawo miejscowe, wydaje decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, realizuje gospodarkę wodno-ściekową i gospodarkę odpadami, prowadzi gospodarkę zielenią,
- instrumentarium edukacyjnym i informacyjnym dysponuje grupa organizacji pozarządowych, organizujących kampanie zmierzające do podniesienia świadomości ekologicznej, prowadzące programy edukacyjno-informacyjne, oraz media przyczyniające się w sposób istotny do promowania działań programu,
- instrumenty finansowe na realizację zadań programu znajdują się bezpośrednio w dyspozycji zarządu województwa, a także pośrednio poprzez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (kompetencje nadzoru merytorycznego zostały przekazane ustawowo zarządowi województwa),
- instrumenty kontroli i monitoringu znajdują się w dyspozycji administracji specjalnych, które kontrolują respektowanie prawa, prowadzą monitoring sanitarny stanu środowiska (PIS, WIOŚ), prowadzą monitoring wód (RZGW), administrują sektorami gospodarczymi ochrony środowiska (RDLP, RZGW, DGW), organizują ratownictwo ekologiczne.

Bezpośrednim realizatorem programu będą podmioty gospodarcze planujące i realizujące inwestycje zgodnie z kierunkami nakreślonymi przez program jak również samorząd lokalny jako realizator inwestycji w zakresie ochrony środowiska na swoim terenie.

Bezpośrednim odbiorcą programu będzie społeczeństwo województwa.

Należy podkreślić, że nowopowstała struktura samorządowa szczebla wojewódzkiego będzie realizowała program wojewódzki po raz pierwszy. Nie może się kierować wypracowanymi wzorami i procedurami, a będzie je tworzyć w procesie realizacji programu. Kierować się może i będzie jedynie zasadami przyjmowanymi dotychczas, a pochodzącymi z dokumentów dotyczących zrównoważonego rozwoju. Są one następujące:

- swobody działania (poszczególne podmioty mają swobodę działania według posiadanych przez nie kompetencji. Realizują one własne cele zapisane w statutach, mają własne struktury, procedury, techniki działania zapisane w dokumentach organizacyjnych i regulaminach)
- dobrowolność i równość,
- efektywne użycie środków (zasobów) - na wszystkich podmiotach ciąży obowiązek efektywnego i racjonalnego użycia środków
- wykorzystanie prostych rezerw (priorytetem w polityce krótko- i średniookresowej powinny być działania przynoszące duże efekty ekologiczne przy stosunkowo niskich nakładach. Do tych działań należą wszelkie działania prewencyjne, poprawa organizacji zarządzania, wprowadzanie zasad czystszej produkcji, poszanowanie energii i surowców oraz edukacja ekologiczna i działania na rzecz podnoszenia świadomości ekologicznej.

- Pomocniczość i solidarność (wszyscy uczestnicy programu są zobowiązani do współpracy w realizacji programu, do solidarnego ponoszenia kosztów jego realizacji oraz wspierania słabszych partnerów.

Zarząd województwa jako wykonujący program będzie wspierany przez Radę Programu, w skład której wejdą przedstawiciele instytucji, podmiotów i organizacji współdziałających na rzecz programu, pełniąc swoje funkcje społecznie. W skład Rady powinni wejść:

- Marszałek, przewodniczący Rady
- Wojewoda,
- Przewodniczący Sejmiku Województwa Małopolskiego,
- Prezes WFOŚiGW w Krakowie
- Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska,
- Wojewódzki Inspektor Sanitarny,
- Wojewódzki Konserwator Przyrody,
- Przedstawiciele Regionalnych Zarządów Gospodarki Wodnej w Krakowie i w Gliwicach,
- Dyrektor Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych,
- Przedstawiciel Regionalnej Izby Gospodarczej,
- Przedstawiciele jednostek naukowo-badawczych,
- Przedstawiciel organizacji pozarządowych.

Rada powinna być powołana Uchwałą Zarządu Województwa. Będzie ona nadzorowała realizację Programu, zapoznając się z okresowymi raportami stanowiącymi przegląd zaawansowania zadań, zawierającymi zestaw uzyskanych efektów rzeczowych oraz efektów w postaci zmniejszenia stopnia zanieczyszczenia środowiska i zmian zachodzących w środowisku.

Zarząd województwa wyznaczy koordynatora wdrażania Programu. Proponujemy, aby w imieniu Marszałka rolę tę pełnił Departament Strategii Rozwoju poprzez wyznaczonego pracownika (tzw. Koordynator wdrażania Programu). Koordynator będzie współpracował ściśle z Radą Programu. Ukonstytuowanie Rady Programu powinno się odbyć w terminie do 2 miesięcy po przyjęciu „Programu ..” do realizacji Uchwałą Sejmiku. Posiedzenia Rady powinny się odbywać ok. 3 - 4 razy w roku (nie mniej niż 2 razy).

7.4.3. Harmonogram wdrażania programu

W tabeli 7.1. przedstawiono harmonogram wdrażania programu. Główne punkty tego harmonogramu zostały przeniesione z harmonogramu zaproponowanego w „Programie Ochrony Środowiska dla byłego woj. Krakowskiego”. Przyjęto, że Programy Działań na Rzecz Ochrony Środowiska będą opracowywane co dwa lata na następne 4 lata, uszczegóławiając pierwsze dwa lata.. Strategia wdrożeniowa opisana w rozdziale 6 niniejszego dokumentu, będzie weryfikowana również co 2 lata, natomiast polityka długoterminowa (jeżeli zajdzie taka potrzeba) - co 6 lat. Podstawą weryfikacji strategii wdrożeniowej i polityki długoterminowej będzie przeprowadzana co dwa lata ocena stopnia wdrożenia programu (monitoring polityki).

Tabela 7.1. HARMONOGRAM WDRAŻANIA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO.

Lp.	Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Itd.
	Zadania														
1	Program ochrony środowiska do 2015 r.														
	a. Polityka długoterminowe	Do 2015						2007-2021						2013-2027	
	b. Strategia wdrożeniowa	2001-2004				2005-2008				2009-2012				2013-2016	
2	Program działań na rzecz ochrony środowiska (PDŚ) / 2001 – 2004	2001-2004		2003-2006		2005-2008		2007-2010		2009-2012		2011-2014		2013-2016	
3	Monitoring stanu środowiska														
	– Prowadzenie badań														
	– Wskaźniki stanu środowiska														
4	Monitoring polityki oceny środowiska														
	– ocena realizacji PDŚ														
	– ocena realizacji Programu (POŚ)														

7.5. Współpraca w ramach wdrażania „Programu ...”

Niezależnie od istniejących kompetencji na poszczególnych szczeblach zarządzania i zakresu odpowiedzialności uwarunkowanej ustawodawstwem, bardzo ważnym czynnikiem sukcesu „Programu ..” jest szeroko pojęta współpraca między wszystkimi partnerami włączonymi w ochronę środowiska zarówno podczas opracowywania programu (otwarte planowanie), jak i podczas jego wdrażania.

7.5.1. Współpraca z jednostkami szczebla centralnego

Jak wcześniej wspomniano, polityka ekologiczna województwa będzie realizowana, m.in. za pomocą instrumentów prawnych, które zależą od obowiązujących w trakcie wdrażania programu uregulowań prawnych. Uregulowania prawne powstają na poziomie szczebla centralnego, co oznacza że władze centralne są bardzo ważnym czynnikiem sukcesu Programu Ochrony Środowiska. Ma to szczególne znaczenie w świetle konieczności dopasowania ustawodawstwa ochrony środowiska do wymagań Unii Europejskiej.

Władze wojewódzkie, wykorzystując doświadczenia regionu, wyrażają wolę większego zaangażowania się w proces tworzenia prawa ochrony środowiska już w początkowych etapach prac. W ten sposób, poprzez otwartą współpracę z jednostkami centralnymi, będą miały szansę współuczestniczenia w dopasowywaniu polskiego prawa ochrony środowiska do ustawodawstwa i standardów Unii Europejskiej.

7.5.2. Sąsiednie województwa

Zagrożenia dla środowiska mogą mieć pochodzenie lokalne, ale także mogą wynikać z zanieczyszczeń pochodzących spoza obszaru województwa małopolskiego. Oznacza to także możliwość wpływu zanieczyszczeń pochodzących z obszaru woj. Małopolskiego na obszary województw sąsiednich. Stąd wynika potrzeba rozwiązań tych problemów w oparciu o współpracę z sąsiednimi województwami. Dla przykładu; poprawa stanu sanitarnego powietrza w niektórych rejonach woj. małopolskiego w znacznej mierze zależy od ograniczenia emisji zanieczyszczeń do

powietrza ze źródeł zlokalizowanych na obszarze województwa śląskiego, działania mające na celu poprawę jakości wód powierzchniowych, np. rzeki Wisły, muszą obejmować swym zasięgiem całą zlewnię rzeki. Współpraca z sąsiednimi województwami, oprócz pozytywnych efektów dla środowiska, może przynieść także wymierne korzyści ekonomiczne.

Władze województwa małopolskiego zamierzają współpracować z sąsiednimi województwami, tj. woj. śląskim, woj. podkarpackim

i woj. świętokrzyskim, zwłaszcza w zakresie:

- n gospodarki wodnej w zlewni rzeki Wisły i innych zlewniach (np. ochrona zlewni Wisłoki, Soły),
- n podnoszenia retencyjności dorzeczy i zwiększenie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego,
- n opracowania regionalnego programu gospodarki odpadami przemysłowymi i niebezpiecznymi oraz jego wdrażania,
- n wspólnego rozwiązywania problemu gospodarki odpadami komunalnymi w rejonie Chrzanów - Jaworzno
- n systemu powiązań komunikacyjnych
- n redukcji transgranicznych zanieczyszczeń powietrza i wód powierzchniowych,
- n tworzenia obszarów chronionych, wspólnej promocji i polityki ochrony Jury Krakowsko-Częstochowskiej, ochrony obszaru Beskidu Niskiego.

7.5.3. Samorządy powiatowe

Zgodnie z reformą administracyjną państwa z dniem 1 stycznia 1999 roku w strukturze administracji publicznej pojawiły się nowe jednostki samorządu terytorialnego, tzw. powiaty, które wykonują określone ustawami zadania publiczne o charakterze ponadgminnym, m.in. w zakresie:

- n zagospodarowania przestrzennego i nadzoru budowlanego,
- n gospodarki wodnej,
- n ochrony środowiska i przyrody,
- n ochrony przeciwpowodziowej,
- n zapobiegania nadzwyczajnym zagrożeniom życia i zdrowia ludzi oraz środowiska,
- n promocji i ochrony zdrowia,
- n administracji geologicznej

W ramach posiadanych kompetencji starosta wydaje pozwolenia na gospodarcze korzystanie ze środowiska dla zakładów mogących pogorszyć stan środowiska. Ponadto powiaty dysponują środkami finansowymi zgromadzonymi na utworzonym od stycznia 1999 roku tzw. Powiatowym Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Środki powiatowych funduszy powinny być przeznaczane na realizację przedsięwzięć związanych ze składowaniem i unieszkodliwianiem odpadów, w tym współfinansowanie inwestycji ekologicznych o charakterze ponadgminnym.. Biorąc powyższe pod uwagę, niezmiernie ważna jest współpraca władz wojewódzkich z powiatami.

Powiaty realizują wiele tematów z zakresu ochrony środowiska (patrz wyżej) i w tym zakresie władze wojewódzkie widzą potrzebę ścisłej współpracy z nimi. Władze województwa będą służyły pomocą merytoryczną w procesie przełożenia polityki wojewódzkiej na politykę powiatową (dot. Programów ochrony środowiska na szczeblu powiatu) .

Przedstawiciele powiatów uczestniczyli w pracach nad „Programem”, zarówno poprzez czynne uczestnictwo w warsztatach roboczych, jak i w definiowaniu działań krótkoterminowych na poziomie powiatu, jak i gmin wchodzących w skład danego powiatu (będąc pośrednikiem pomiędzy wykonawcą programu a daną gminą).

7.5.4. Gminy

Realizacja polityki ochrony środowiska na szczeblu województwa zależy także od współpracy z gminami, która jest konieczna na każdym etapie „cyklu życia” polityki. Wiele działań musi być wdrażane na poziomie lokalnym, bądź co najmniej wymaga udziału gmin. Do głównych kompetencji samorządu gminnego w zakresie ochrony środowiska należy:

- gospodarka odpadami komunalnymi,
- zaopatrzenie w wodę dla celów komunalnych,
- oczyszczanie ścieków komunalnych,

- tworzenie prawa miejscowego w zakresie gospodarki przestrzennej,
- tworzenie niektórych obszarów chronionych,
- ochrona i tworzenie terenów zieleni miejskiej i parkowej,
- wydawanie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu,
- prowadzenie kampanii i programów edukacyjnych.

W rozdziale 6 podano wiele działań, których wdrożenie wymaga uczestnictwa gmin. Do nich należą: oszczędna gospodarka zasobami naturalnymi takimi jak woda, nośniki energii, wzrost lesistości województwa, rozwój obszarów szczególnie chronionych, lokalizacja przemysłu, gospodarka wodno-ściekowa, gospodarka odpadami komunalnymi, zbiórka odpadów niebezpiecznych, rozwój zaplecza turystyczno-rekreacyjnego, usprawnienie ruchu podmiejskiego i optymalizacja transportu publicznego. Bardzo ważnym tematem będzie edukacja ekologiczna, gdzie udział gmin będzie ściśle sprecyzowany poprzez zdefiniowanie form współpracy zarówno z władzami województwa, jak i pozarządowymi organizacjami ekologicznymi.

Gminy województwa małopolskiego (poprzez przekazanie informacji do powiatów) uczestniczyły w definiowaniu działań krótkoterminowych, wpisując się w ten sposób w strategię na najbliższe 4 lata.

Szczególne znaczenia nabiera potrzeba opracowania programów ochrony środowiska dla gmin. W ramach wcześniej opracowanego programu ochrony środowiska dla byłego województwa krakowskiego” (1999 rok) zostały przygotowane wytyczne do sporządzania gminnych programów ochrony środowiska. Wytyczne te są nadal w pełni aktualne i gminy chcące samodzielnie przygotować taki program, mogą skorzystać ze wskazówek zawartych w tamtym dokumencie. Proponujemy, aby Zarząd Województwa wyznaczył osobę, która będzie wspomagała władze gminne w opracowywaniu takich programów. W przypadku programu obejmującego kilka gmin koordynacja prac nad programem powinna być w gestii właściwego terytorialnie powiatu.

7.5.5. Inspekcja Ochrony Środowiska - Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska

Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska wykonuje w imieniu Wojewody zadania i kompetencje Inspekcji Ochrony Środowiska określone w ustawie i przepisach odrębnych. WIOŚ kontroluje respektowanie prawa przez podmioty gospodarcze w zakresie korzystania ze środowiska oraz koordynuje lokalne sieci monitoringu środowiska.

Wojewódzki inspektor zobowiązany jest do składania informacji o stanie środowiska na obszarze województwa, przynajmniej raz w roku, sejmikowi województwa. Ponadto, Wojewódzki inspektor ochrony środowiska jest zobowiązany informować zarząd powiatu (właściwy terytorialnie) i zarząd województwa o wynikach kontroli obiektów o podstawowym znaczeniu dla danego terenu. W oparciu o te informacje, rada powiatu może podjąć uchwałę określającą kierunki działań właściwego organu Inspekcji Ochrony Środowiska, w celu zapewnienia na danym obszarze należytej ochrony środowiska.

W okresie wdrażania programu zostanie zintensyfikowana współpraca, zwłaszcza w zakresie wymiany informacji i wiedzy. Informacje zdobyte przez WIOŚ w trakcie kontroli zakładów przemysłowych mogą być podstawą weryfikacji pozwoleń wydawanych przez Wojewodę (dot. obiektów zaliczonych do inwestycji szczególnie szkodliwych dla środowiska i zdrowia człowieka) i Starostę, zwłaszcza dla tych zakładów, które będą wdrażały normy zarządzania środowiskiem (ISO 14000). Systemy zarządzania środowiskiem mają podstawowe znaczenie w polityce przemysłowej krajów UE, co w świetle integracji z UE nabiera szczególnego znaczenia. Zarówno władze wojewódzkie jak i WIOŚ ponoszą odpowiedzialność za sukces we wdrażaniu tych nowych instrumentów w polityce zakładów przemysłowych województwa małopolskiego.

7.5.6. Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Posiadanie odpowiednich środków finansowych jest bardzo ważnym warunkiem wdrożenia planu polityki środowiskowej. Pochodzenie tych środków może być różnorodne. Wiele działań będzie realizowane poprzez znaczne środki pochodzące z przedmiotowych funduszy. Są to: *Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW)*, *Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (WFOŚiGW)*, *Gminne Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (GFOŚiGW)* i utworzone od stycznia 1999 roku *Powiatowe Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (PFOŚiGW)*. Do tej pory NFOŚiGW i WFOŚiGW wspierały i nadal będą wspierać realizację inwestycji ekologicznych w województwie, a także działania nieinwestycyjne (edukacja ekologiczna, opracowania naukowo-badawcze i ekspertyzy dotyczące zagadnień związanych z ochroną środowiska). W 1999 roku na zadania inwestycyjne i nieinwestycyjne, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie przeznaczył kwotę 10 262 202 zł w formie dotacji i 56 110 397 zł w formie pożyczek. Dokonanie wyboru priorytetów musi opierać się o dobrą współpracę pomiędzy władzami województwa i powiatów, a funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej, tak aby realizowane inwestycje przyniosły jak największe efekty dla środowiska i zdrowia człowieka. Inwestycje ekologiczne realizowane przez gminy są i nadal będą finansowane również ze środków pochodzących z *Gminnych Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (GFOŚiGW)*.

Środki *Powiatowych Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (PFOŚiGW)*, zgodnie z zapisem ustawowym, mogą być przeznaczane na działania dot. gospodarki odpadami komunalnymi. Coraz częściej są one wykorzystywane do inicjowania działań o wymiarze ponadgminnym.

Udział środków pochodzących z funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej (narodowego, wojewódzkiego, powiatowych i gminnych) w inwestycjach na rzecz ochrony środowiska będzie malał, co wynika z prognozowanych coraz mniejszych wpływów.

7.5.7. Inne jednostki finansujące inwestycje ekologiczne

Preferencyjne kredyty na inwestycje proekologiczne udzielane są przez *Bank Ochrony Środowiska S.A. (BOŚ)*. Kredytobiorca musi posiadać przynajmniej 50% własnych środków na sfinansowanie zadania. BOŚ przy udzielaniu pożyczek kieruje się podobnymi kryteriami jak NFOŚiGW. Są to efektywność ekologiczna zadania i jego zgodność z priorytetami dla polityki ekologicznej województwa. Inwestycje proekologiczne wchodzące w zakres niniejszego programu będą miały pierwszeństwo w uzyskiwaniu preferencyjnych kredytów z banku.

Źródłem finansowania inwestycji mogą być także kredyty z linii kredytowych obsługujących uzgodnione programy *Banku Światowego* lub *Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju*.

Środki finansowe na realizację programu będą pochodziły także z *budgetu Wojewody* i z *budgetów samorządowych, tj. województwa, powiatu i gmin*. Niektóre inwestycje będą pokrywane ze środków własnych różnych podmiotów gospodarczych, inwestorów prywatnych.

Pozarządową instytucją, której celem jest zarządzanie środkami pochodzącymi z ekokonwersji polskiego długu jest *Ekofundusz*, który może dofinansowywać działania proekologiczne, głównie dotyczące ochrony powietrza i ochrony różnorodności biologicznej.

Preferencyjnych kredytów na dofinansowanie budowy wiejskich wodociągów, kanalizacji i oczyszczalni ścieków udziela *Fundacja Wspomagająca Zaopatrzenie Wsi w Wodę*. Warunki udzielania kredytów są podobne do tych jakie stosuje NFOŚiGW, WFOŚiGW oraz BOŚ. S.A.

W najbliższych latach pomoc finansowa Wspólnot Europejskich dla krajów kandydujących będzie przekazywana w formie 3 instrumentów finansowych:

- PHARE II, Komisja Europejska zaproponowała wstępną alokację dla Polski na lata 2000 – 2002 na poziomie średniorocznym 398 mln EUR. Ok. 70% tych środków przeznaczono na wsparcie inwestycji
- ISPA / przedakcesyjny instrument polityki strukturalnej. Przeznaczony na współfinansowanie infrastruktury transportowej i inwestycji z zakresu ochrony środowiska pozwalających na osiągnięcie normatywów europejskich. Priorytetowe sektory to: gospodarka ściekowa, woda pitna, jakość powietrza, gospodarka odpadami, projekty transportowe sieci transeuropejskich. Będą dofinansowywane projekty, których całkowity koszt nie jest niższy niż 5 mln EUR (udział środków polskich 25%). W ramach ISPA rocznie będzie przeznaczane dla Polski ok. 150 mln EUR na ochronę środowiska.
- SAPARD, przedakcesyjny instrument wsparcia dla rolnictwa i obszarów wiejskich. Decyzją Komisji Europejskiej (1999 r.) największa część środków programu SAPARD została przyznana Polsce (ok. 170 mln EUR rocznie). Środki mogą być przeznaczane , m.in. na rozwój i doskonalenie infrastruktury na obszarach wiejskich. Konieczne współfinansowanie projektu przez stronę polską (25%).

Ponadto, po wstąpieniu do UE, Polska będzie mogła korzystać z funduszy strukturalnych UE, które mogą wspomagać , m.in. podstawową infrastrukturę gospodarczą: gospodarkę odpadami, rekultywację terenów przemysłowych, przyrodę.

Coraz częściej gminy podejmują decyzję o udzieleniu praw inwestorowi zagranicznemu odnośnie inwestycji z zakresu ochrony środowiska; obecnie wiele gmin prowadzi negocjacje z partnerami zagranicznymi w sprawie udzielenia praw na budowę i eksploatację oczyszczalni ścieków, bądź składowisk odpadów komunalnych.

7.5.8. Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej (RZGW)

Generalne zasady zarządzania wodami pozostały takie same jak przed reformą. Jednak zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska nastąpiło połączenie RZGW z Okręgowymi Dyrekcjami Gospodarki Wodnej (ODGW). Powstałe w ten sposób Zarządy Dorzeczy oprócz zarządzania strategicznego odpowiedzialne będą także za działalność administracyjną i organizacyjną.

Stąd wynika konieczność współpracy z RZGW, nie tylko w zakresie inwestycji, ale także przy określaniu warunków korzystania z wód dorzecza.

Ochrona zasobów naturalnych wymaga wykroczenia poza granice administracyjne województw i współpracy na terenach całych zlewni hydrograficznych. Nadrzędnymi regułami tej współpracy powinna być solidarność użytkowników wód w zlewni oraz świadomość że działalność prowadzona w jej górnej części oddziałuje na użytkowników poniżej. Ochrona wód wymaga więc współpracy wszystkich województw w dorzeczu Wisły. Organami powołanymi do zarządzania strategicznego gospodarką wodną są na obszarze dorzecza górnej Wisły *Regionalne Zarządy Gospodarki Wodnej w Krakowie i w Gliwicach*, a środkowej i dolnej RZGW w *Warszawie i Gdańsku*. Władze województwa będą uczestniczyły w procesie opracowywania przez nie warunków korzystania z wód dorzecza.

W przyszłości dużą rolę w kształtowaniu polityki zarządzania gospodarką wodną odgrywać będą parlamenty wodne - *Rady Dorzeczy*, w skład których wejdą przedstawiciele administracji i użytkowników wód.

Istotną rolę odgrywać będzie *współpraca międzygminna i związki celowe gmin* dla realizacji inwestycji w gospodarce wodnej. Najlepszym przykładem jest tu działalność *Związku Gmin Dorzecza Górnej Raby*.

7.5.9. Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa

Jest to bardzo ważny podmiot wspierający różnego rodzaju inwestycje ekologiczne na terenach wiejskich. Agencja jest właściwa dla gospodarowania funduszami Unii Europejskiej i innymi funduszami pochodzącymi z pomocy zagranicznej przekazywanej na podstawie umów Rządowi RP.

Pomoc udzielana przez Agencję jest dotacją nawet do 50 % wartości inwestycji. Dzięki dobrej współpracy z ARiMR wiele gmin woj. małopolskiego skorzystało z dotacji na budowę oczyszczalni lub kanalizacji. To dobra prognoza na następne lata i realizację inwestycji ekologicznych w ramach Programu Ochrony Środowiska.

Szczególne znaczenie nabierze współpraca z Agencją w świetle możliwości skorzystania z funduszy UE.

7.5.10. Pozarządowe Organizacje Ekologiczne (NGO's)

Edukacja i informacja ekologiczna są podstawowymi narzędziami służącymi podniesieniu świadomości ekologicznej mieszkańców województwa. Prowadzenie różnorodnych form pozalekcyjnych edukacji ekologicznej, jak szkolne koła ekologiczne, organizowanie i rozwój ośrodków edukacji środowiskowej (edukacja rolników, kierowców, działkowiczów, prowadzenie olimpiad i konkursów ekologicznych, organizacja kampanii społecznych w szkołach, zakładach pracy i gminach na rzecz ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego, rozwijanie różnych form turystyki, itp.) przyczyni się do podniesienia świadomości ekologicznej mieszkańców województwa i stworzy szansę na włączenie się społeczeństwa w działania prośrodowiskowe. Pożądany w tym zakresie byłby udział pozarządowych organizacji, m.in.: Regionalnego Ośrodka Edukacji Ekologicznej, Polskiego Klubu Ekologicznego, Fundacji Partnerstwo dla Środowiska, Polskiej Fundacji Ochrony Przyrody PRONATURA, Ośrodka Edukacyjno-Dydaktycznego w Ojcowskim Parku Narodowym, Ligi Ochrony Kraju, Fundacji Wspierania Inicjatyw Ekologicznych, itd.

Organizacje te będą włączone w prace dotyczące planowania polityki wojewódzkiej i działania związane z edukacją i informacją ekologiczną. Oczekuje się, że organizacje te, w oparciu o własne siły, wykażą inicjatywę ukierunkowaną na mieszkańców i placówki edukacyjne, takie jak szkoły podstawowe, średnie i wyższe, aby rozszerzyć edukację ekologiczną nastawioną na podniesienie świadomości ekologicznej oraz wdrożyć projekty pilotażowe i specjalne programy realizowane w ścisłej współpracy z samorządami powiatowymi i gminnymi. WFOŚiGW rozważy możliwość współfinansowania tych organizacji, które wniosą pozytywny wkład w realizację celów Programu Ochrony Środowiska.

7.5.11. Inne instytucje i organizacje

Do innych instytucji i organizacji z którymi władze województwa będą współpracować należy zaliczyć:

- Wyższe Uczelnie zlokalizowane w Krakowie, Tarnowie i Nowym Sączu,
- Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Krakowie,
- Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych,
- Zarządy Parków Narodowych i Krajobrazowych ,
- Polski Związek Łowiecki,
- Organizacje związane z sektorem rolniczym.

Wszystkie te jednostki zajmują ważne miejsce na polu ochrony środowiska i ich doświadczenia będą wykorzystane przy realizacji POŚ.

7.5.12. Współpraca z grupami zadaniowymi

Niniejszy program został przygotowany we współpracy z grupami zadaniowymi, reprezentującymi główne dziedziny rozwoju województwa. Przedstawiciele tych grup uczestniczyć będą również w procesie wdrażania programu. Pozwoli to na wymianę informacji i wiedzy pomiędzy poszczególnymi grupami.

Ruch uliczny i transport

Usprawnienie i zmniejszenie uciążliwości ruchu ulicznego i transportu dla ludzi i środowiska jest jednym z najważniejszych celów polityki władz wojewódzkich. Główne działania będą zogniskowane na modernizację istniejących sieci dróg i budowę nowych odcinków oraz usprawnienie ruchu poprzez właściwe plany cyrkulacji ruchu ulicznego. Władze województwa oczekują współpracy z Generalną Dyrekcją Dróg Publicznych – Okręg Południowo-Wschodni oraz z zarządami powiatów i gmin (lub właściwymi terytorialnie zarządami dróg) w zakresie planowania rozwoju sieci drogowej, realizacji tych planów, a także utrzymania i ochrony dróg, w tym utrzymania zieleni w pasie drogowym. W zakresie zarządzania ruchem drogowym, marszałek województwa (odpowiedzialny za zarządzanie ruchem na drogach krajowych i wojewódzkich) będzie ściśle współpracował ze starostą (odpowiedzialnym za zarządzanie ruchem drogowym na drogach powiatowych i gminnych), który jest także odpowiedzialny za nadzór nad stacjami kontroli pojazdów.

Tempo wzrostu ruchu ulicznego może być regulowane poprzez uatrakcyjnienie transportu publicznego. Stąd konieczna jest współpraca z *Przedsiębiorstwami Komunikacji Samochodowej oraz Zrzeszeniem Przewoźników* (rozkłady jazdy muszą być skoordynowane przez organ odpowiedniego szczebla samorządowego. Mając na uwadze potrzebę rozwoju transportu szynowego, bardzo ważna będzie współpraca z PKP.

Rolnictwo

W najbliższym czasie rolnictwo będzie podlegało znacznym przeobrażeniom. Działania będą ukierunkowane na powstawanie gospodarstw dużych oraz zmianę sposobu gospodarowania (gospodarstwa specjalistyczne, ekologiczne, agroturystyczne). W procesie restrukturyzacji bardzo ważne będą aspekty środowiskowe, aby zminimalizować negatywny wpływ intensyfikacji rolnictwa na środowisko. Władze województwa oczekują, że takie instytucje jak *Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Wojewódzki Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych i Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych* będą dalej uczestniczyły w działaniach związanych z rozwojem infrastruktury technicznej (wodociągi, kanalizacja, oczyszczalnie ścieków, obiekty gospodarki odpadami, odbudowa retencji wodnej, itp.).

Prace badawcze dotyczące wszystkich kierunków produkcji rolniczej będą prowadzone przez Akademię Rolniczą w Krakowie. *Wojewódzki Ośrodek Doradztwa Rolniczego (WODR), Fundacja Programów Pomocowych dla Rolnictwa (FAPA)* będą kontynuowały prowadzoną dotąd działalność szkoleniową i doradczą w zakresie propagowania i wspierania wiejskiej przedsiębiorczości, agroturystyki, rolnictwa ekologicznego, itp.. Istotną rolę będą pełniły Stowarzyszenia Kwater Agroturystycznych.

Organizacją kursów dla rolników, między innymi, w zakresie ekologizacji rolnictwa, zintegrowanych metod produkcji, biologicznej ochrony roślin, zasad efektywnego gospodarowania, obok ODR, winny zająć się szkoły rolnicze.

Rozszerzona będzie współpraca z *Izbą Rolniczą*, w tym istotne będą działania nad wytycznymi, dotyczącymi efektywnego prowadzenia gospodarstw rolnych w warunkach ochrony środowiska, w tym zakładów przetwórstwa żywności oraz nad kształtowaniem postaw etycznych rolników.

Wymienione organizacje, a zwłaszcza placówki naukowe, powinny także brać udział w działaniach dotyczących optymalizacji stosowania nawozów sztucznych i pestycydów.

Restrukturyzacja rolnictwa doprowadzi do wysokiej efektywności gospodarstw. Zgodnie ze strategią Programu Ochrony Środowiska, *Nadleśnictwa i Powiaty* muszą odegrać ważną rolę w działaniach dotyczących zalesień gruntów nie stanowiących własności Skarbu Państwa, na których prowadzenie produkcji rolniczej jest nieopłacalne.

Bardzo ważnym aspektem jest wprowadzenie produktów na rynek. Dotrzymanie wymaganych standardów środowiska produkcyjnego oraz standardów jakości produktów (np. ślady metali, pestycydów) będą kryterium umożliwiającym dostęp producentom do rynku hurtowego. Próby budowy takiego rynku zostały podjęte przez giełdę „Magro” w Krakowie i Giełdę w Tarnowie. Pomocą w zakresie organizacji grup producentów, sposobów efektywnego ich działania, w tym doboru optymalnych technologii produkcji może służyć Małopolska Izba Rolnicza, w której obligatoryjnie zrzeszeni są posiadacze gospodarstw rolnych.

Przemysł

Władze województwa zamierzają realizować politykę ekologiczną i przestrzenną w odniesieniu do przemysłu na zasadzie większej dobrowolności ze strony zakładów w podejmowaniu działań zmierzających do poprawy stanu środowiska. Sukces takiego podejścia w znacznej mierze zależy od zakładów przemysłowych, ich zaangażowania w zagadnienie redukcji emisji zanieczyszczeń do środowiska i oszczędności surowców naturalnych.

Władze województwa będą wspierały te zakłady, które zdecydują się na wprowadzenie systemu zarządzania środowiskiem, które to systemy pozwalają na częściową redukcję emisji przemysłowej. Niemniej jednak, nowoczesne techniki środowiskowe muszą dostarczyć takich technicznych rozwiązań, których zastosowanie pozwoli na dalszą redukcję emisji zanieczyszczeń do środowiska. *Wyższe uczelnie i instytuty naukowe zdolne do wniesienia swego wkładu w rozwój technicznych rozwiązań ochrony środowiska* mogą być bardzo pomocne, współpracując teoretycznie i praktycznie z poszczególnymi zakładami przemysłowymi. Współpraca ta powinna być bardziej zintensyfikowana niż ma to miejsce dotychczas. Ważną rolę może pełnić *Izba Przemysłowo Handlowa* oraz organizacje reprezentujące branżę przemysłu. Te organizacje mogą dostarczyć bodźców i stymulować zakłady przemysłowe do wzięcia udziału w procesie wdrażania Programu Ochrony Środowiska.

Nowe zakłady przemysłowe powinny być lokalizowane w ściśle wyznaczonych terenach wykorzystując m.in. już tam istniejącą infrastrukturę techniczną, co wpłynie na obniżenie kosztów inwestycji. W tym zakresie konieczna jest współpraca władz województwa z powiatami i gminami.

Turystyka i rekreacja

Turystyka i rekreacja przyjazna dla środowiska jest jednym z głównych kierunków działań wymienionych w Programie Ochrony Środowiska. Działalność turystyczna musi być podporządkowana zachowaniu wartości środowiska przyrodniczego, krajobrazu i zasobów kulturowych. Znaczne zróżnicowanie przestrzenne obszaru województwa sprawia, że nie wszystkie tereny są tak samo atrakcyjne dla turystyki. *Zarządy Parków, Biura Turystyczne i samorządy powiatowe i gminne* powinny współpracować z władzami województwa w zakresie dalszego rozwoju turystyki; opracowanie kierunków rozwoju turystyki z koncepcją przestrzenną tego rozwoju.

Tereny o cennych wartościach przyrodniczych będą częściowo udostępnione dla turystyki i rekreacji. Nie oznacza to dobrowolności w wykorzystaniu tych terenów. Zarówno *turyści jak i mieszkańcy* powinni respektować wartości przyrodnicze tych terenów, aby zachować je dla

przyszłych pokoleń. *Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze* spełni ważną rolę w zakresie promocji turystyki przyjaznej środowisku.

Wszystkie nowo powstające ośrodki rekreacyjne i turystyczne muszą spełniać wymagania w zakresie ochrony przyrody, gospodarki odpadami, odprowadzania ścieków i ochrony krajobrazu. Władze województwa oczekują od inwestorów, że ośrodki rekreacyjno-turystyczne będą harmonizowały z krajobrazem i będą spełniały wszystkie wymagania z zakresu ochrony środowiska, a także będą nastawione na oszczędne zużycie zasobów naturalnych (w tym otwartej przestrzeni).

Urbanizacja

Kompleksowe rozwiązanie problemów zabudowy miast i wsi, z uwzględnieniem gospodarki wodno-ściekowej, gospodarki odpadami, urządzania i kształtowania terenów zieleni - powinny zapewniać studia i miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Oczekuje, że *architekci, budowniczowie i projektanci* będą brali pod uwagę filozofię zrównoważonego planowania obszarów siedliskowych.

Mieszkańcy miast i wsi powinni uczestniczyć w działaniach na rzecz ochrony środowiska. Oczekuje się od nich oszczędnego korzystania z wody, energii elektrycznej i ciepłej oraz udziału w segregacji odpadów. Również *przedsiębiorstwa dostarczające wodę, energię i gaz* powinny poszukiwać sposobów zmniejszania strat surowców.

Szkoły podstawowe, średnie i wyższe powinny być mocniej zaangażowane w przekazywanie wiedzy o roli przyrody w życiu człowieka oraz o zasadach i technikach ochrony środowiska.

Wiele działań będzie dotyczyło poprawy stanu infrastruktury technicznej zapewniającej ochronę środowiska i podniesienie jakości życia człowieka. W tym zakresie konieczna jest współpraca władz województwa, samorządów terytorialnych i funduszy ochrony środowiska. Szczególna uwaga będzie zwrócona na współpracę odnośnie do gospodarki odpadami komunalnymi; zbiórkę i segregację odpadów, składowanie.

7.5.13. Współpraca międzynarodowa

Polityka ochrony środowiska w Polsce oraz prawo w tym zakresie są coraz bardziej dostosowywane do polityki krajów UE i ich standardów. Polityka powinna być budowana i wdrażana przez te szczeble, które mogą to uczynić najefektywniej. W polityce państw UE są rozróżniane takie same grupy zadaniowe jak w niniejszym programie, ale instrumenty społeczne i finansowe mają tam większe znaczenie. Wraz z Programem Ochrony Środowiska wdrażane będą takie trendy, jakie występują w polityce europejskiej.

Obecnie władze wojewódzkie mają szereg dobrych bilateralnych kontaktów z władzami innych krajów. W ostatnich latach zostały mocno zintensyfikowane kontakty ze Stanami Zjednoczonymi i Danią. Zostały także zainicjowane kontakty z Holandią, których efektem jest finansowa pomoc strony holenderskiej w realizacji niniejszego programu.

7.6. Monitoring jakości środowiska i polityki ochrony środowiska

7.6.1. Wprowadzenie

Monitoring dostarcza informacji w oparciu o które można ocenić, czy stan środowiska ulega polepszeniu czy pogorszeniu, a także jest podstawą oceny efektywności wdrażania polityki środowiskowej.

Rozróżniamy dwa rodzaje monitoringu:

- monitoring jakości środowiska,
- monitoring polityki środowiskowej.

Oczywiście obydwa rodzaje monitoringu są ze sobą ściśle powiązane. Monitoring jakości środowiska jest wykorzystywany w definiowaniu polityki ochrony środowiska.

Wyniki prowadzonego w województwie małopolskim monitoringu stanu środowiska są wykorzystywane do sporządzania raportów o stanie środowiska. Dane zawarte w takim „Raporcie o stanie środowiska w 1999 rok były wykorzystane przy rozdziale 3 niniejszego „Programu”, a także były pomocne do zdefiniowania polityki ochrony środowiska.

W okresie wdrażania niniejszego programu, dane z monitoringu także będą wykorzystywane dla uaktualniania polityki ochrony środowiska. Powinny być one także pomocne w pracach nad polityką innych sektorów.

Celem monitoringu jest:

<i>Zwiększenie efektywności polityki środowiskowej poprzez zbieranie, analizowanie i udostępnianie danych dotyczących jakości środowiska i zachodzących w nim zmian.</i>
--

Zgodnie z powyższym celem należy zwrócić uwagę na dwa zagadnienia:

- system monitoringu (sposób / metodyka i zakres),
- system informacyjny (sposób przekazania / upowszechniania danych o środowisku).

Informacja o stanie środowiska jest niezbędna do ustanawiania priorytetów ochrony środowiska, do kontrolowania i egzekwowania przestrzegania przepisów ochrony środowiska, do integrowania polityki. Powinna służyć zarówno podejmującym decyzje jak i społeczeństwu; sektorowi prywatnemu, pozarządowym organizacjom ekologicznym i wszystkim innym zainteresowanym grupom.

7.6.2. Monitoring jakości środowiska

7.6.2.1. Informacje ogólne

Monitoring – system kontroli stanu środowiska jest narzędziem wspomagającym prawne, finansowe i społeczne instrumenty zarządzania środowiskiem. Dostarcza on informacji o efektach wszystkich działań na rzecz ochrony środowiska.

Badanie stanu środowiska realizowane jest w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska, który jest systemem pozyskiwania, gromadzenia, przetwarzania i udostępniania informacji o środowisku pozwalającym na ocenę prawidłowości realizowanej polityki ekologicznej. System umożliwia również realizację międzynarodowych zobowiązań w zakresie ochrony środowiska wynikających z podpisanych przez Polskę konwencji.

Państwowy Monitoring Środowiska z mocy ustawy koordynowany jest przez organy Inspekcji Ochrony Środowiska. Sieci krajowe i regionalne koordynowane są przez Głównego Inspektora Ochrony Środowiska zaś sieci lokalne przez wojewódzkich inspektorów ochrony środowiska w

uzgodnieniu z Głównym Inspektorem Ochrony Środowiska. Skoordinowanie działań pozwala na szerokie i wszechstronne wykorzystanie wyników badań.

Głównym zadaniem sieci krajowych jest śledzenie w skali kraju trendów poszczególnych wskaźników jakości środowiska dla potrzeby realizacji polityki ekologicznej państwa. W ramach sieci krajowych realizowane są również badania wynikające z zobowiązań międzynarodowych. Dane są gromadzone i przetwarzane na poziomie centralnym. Krajowe bazy danych zlokalizowane są w instytutach naukowo-badawczych sprawujących nadzór merytoryczny nad poszczególnymi podsystemami.

Sieci regionalne podzielone na międzywojewódzkie i wojewódzkie mają za zadanie udokumentowanie zmian zachodzących w środowisku w regionie/ województwie. Programy badań są specyficzne dla regionu tzn. ściśle powiązane z geograficzną, gospodarczą i ekologiczną charakterystyką danego obszaru. W praktyce inicjatywę odnośnie organizacji systemów regionalnych podejmują wojewódzcy inspektorzy ochrony środowiska. Ujęcie w programie istotnych problemów ekologicznych osiągane jest poprzez uzgadnianie programów z wojewodami.

7.6.2.2. Monitoring stanu środowiska w województwie małopolskim

Regionalny monitoring środowiska w województwie małopolskim jest kontynuacją badań prowadzonych na terenie byłego województwa krakowskiego, tarnowskiego i nowosądeckiego (Automatycznego Monitoringu Zanieczyszczeń Powietrza, Monitoringu Ekologicznego Województwa Krakowskiego, Monitoringu Zanieczyszczenia Wód Powierzchniowych i Monitoringu Hałasu) i obejmuje następujące bloki tematyczne:

- powietrze atmosferyczne
 - imisja (automatyczna i manualna)
 - mokra depozycja zanieczyszczeń
 - opad pyłu
- wody
 - rzeki
 - zbiorniki zaporowe
- hałas
- blok ocen i publikacji

W przyszłości planowane są bloki:

- wody
 - wody podziemne
- środowisko przyrodnicze
 - gleby
 - rośliny
 - lasy
- klimat
- inne komponenty

Sieci lokalne funkcjonują w celu śledzenia i kontrolowania wpływu najbardziej szkodliwych źródeł punktowych lub obszarowych na lokalny poziom zanieczyszczeń. Tworzone są przez organy administracji państwowej, gminy oraz podmioty gospodarcze oddziałujące na środowisko. Koordynacyjna rola WIOŚ realizowana jest poprzez uzgadnianie programów pomiarowych realizowanych w sieci lokalnej, jak również weryfikację uzyskanych danych pomiarowych.

M 1. Opracowanie Programu Regionalnego Monitoringu Środowiska dla województwa małopolskiego

M 2. Organizacja systemu informacji przestrzennej (GIS) dla poszczególnych komponentów środowiska, dostępnej dla władz i społeczeństwa

Monitoring zanieczyszczenia powietrza

Zgodnie z nadrzędnym celem działań podejmowanych na rzecz ochrony powietrza przed zanieczyszczeniem jakim jest ochrona zdrowia ludzkiego, priorytetowym obszarem dla monitoringu powietrza są wielkie miasta i aglomeracje miejsko-przemysłowe. Przyjęte kierunki są zgodne z regulacjami Unii Europejskiej a w szczególności z dyrektywą 96/62/EC w sprawie oceny i zarządzania jakością powietrza.

W województwie małopolskim sieć podstawowa monitoringu zanieczyszczeń powietrza obejmuje:

- 7 stacji, z których 5 obsługiwanych jest przez WIOŚ a 2 przez WSSE (3 w Krakowie: Rynek Główny, ul. Krasińskiego – stacja komunikacyjna, ul. Kurczaba, po 1 w Bochni, Nowym Sączu, Olkuszu i Tarnowie), z których 4 należą do sieci EUROAIRNET (3 w Krakowie i 1 w Olkuszu).

Stacje podstawowe są jednocześnie elementami składowymi wojewódzkich sieci monitoringu zanieczyszczeń powietrza.

W ramach *monitoringu chemizmu opadów atmosferycznych i depozycji zanieczyszczeń do podłoża* WIOŚ prowadzi analizę składu chemicznego opadów na 2 stacjach monitoringu krajowego (Balice i Zakopane).

Sieć regionalna monitoringu zanieczyszczeń powietrza w województwie małopolskim obejmuje:

- 52 punkty pomiarowe imisji zanieczyszczeń

W roku 2000 zostaną zainstalowane stanowiska pomiarowe a rozpoczęcie badań planowane jest od roku 2001 w:

- 19 stacjach badania mokrej depozycji zanieczyszczeń
- 34 punktów opadu pyłu tzw. „opadu suchego”

M 3. Zorganizowanie kompletnej sieci pomiarowej jakości powietrza na obszarze województwa (zgodnie z wymogami UE)

M 4. Przeprowadzenie pełnej inwentaryzacji źródeł emisji zanieczyszczenia powietrza (emisja punktowa, powierzchniowa i liniowa) oraz napływu zanieczyszczeń spoza granic województwa i kraju.

Monitoring Wód Powierzchniowych

W ramach podsystemu *Monitoringu Wód Powierzchniowych* prowadzone są badania mające na celu określenie jakości wód i osadów wodnych, realizowanie programów międzynarodowych oraz identyfikację głównych problemów występujących w gospodarce wodnej takich jak: zasolenie i eutrofizacja. Badania i ocena jakości rzek, jezior, osadów wodnych, zbiorników zaporowych, Morza Bałtyckiego wykonywana jest pod kątem dotrzymywania normatywów oraz identyfikacji obszarów, na których nie są dotrzymywane.

Krajowa sieć monitoringu rzek obejmuje przekroje pomiarowo-kontrolne:

- reperowe,
- podstawowe,
- graniczne.

Sieć krajowa monitoringu rzek w województwie małopolskim obejmuje w sumie 22 przekroje pomiarowo – kontrolne zlokalizowane na 8 rzekach, w tym:

- 1 reper na Wiśle powyżej Krakowa (km 63,7), obsługiwany przez IMGW Oddział w Krakowie. *Reperowa sieć monitoringu* głównych rzek kraju dostarcza niezbędnych informacji do prowadzenia prac badawczych z zakresu oceny jakości wód płynących, stanowi źródło informacji o stanie zanieczyszczenia głównych rzek Polski, dostarcza danych do obliczeń bilansu ładunków zanieczyszczeń wprowadzanych do Bałtyku; tworzy podstawy prognozowania zmian jakości wód,

- 18 przekrojów pomiarowo-kontrolnych w sieci podstawowej,
- 4 przekroje pomiarowo-kontrolne na 3 rzekach graniczących z Republiką Słowacką. Lokalizacja przekrojów, programy pomiarowe, harmonogram badań oraz tryb przekazywania wyników uzgadniane są z partnerami na podstawie dwustronnych umów o współpracy na wodach granicznych.

Sieć regionalna monitoringu rzek realizowana jest z uwzględnieniem potrzeb formułowanych przez władze wojewódzkie i jest uzgodniona z wojewodą.

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Krakowie wraz z Delegaturami WIOŚ w Tarnowie i Nowym Sączu badaniami kontrolnymi obejmuje 47 rzek i potoków na łącznej długości 1.098,9 km. Badania te prowadzone są w 73 przekrojach pomiarowo – kontrolnych.

Ponadto, badaniami objęto 7 zbiorników zaporowych: Dobczyckiego na Rabie, dwóch zbiorników w Zesławicach na Dłubni, Gościbi na potoku Gościbia, Czorszyńskiego i Rożnowskiego na Dunajcu oraz Klimkówki na Ropie.

M 5. Zorganizowanie kompletnej sieci kontrolno - pomiarowej jakości wód powierzchniowych na obszarze województwa (zgodnie z wymogami UE)

M 6. Przeprowadzenie inwentaryzacji źródeł emisji zanieczyszczeń do wód powierzchniowych i zbiorników zaporowych

Monitoring wód podziemnych

Krajowa sieć monitoringu wód podziemnych obejmuje 30 punktów na terenie województwa małopolskiego. Główny cel jaki ma spełniać, to obserwacja stanu zwierciadła wód podziemnych oraz kontrola jakości wód pięt wodonośnych znajdujących się pod wpływem wielkopowierzchniowych ognisk zanieczyszczeń. Obsługiwana jest przez Państwowy Instytut Geologiczny na zlecenie Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska.

M 7 . Wprowadzenie regionalnego monitoringu wód podziemnych

Monitoring gospodarki odpadami

Odpady stanowią jeden z najtrudniejszych problemów środowiskowych i gospodarczych. Stąd szczególnego znaczenia nabiera system, którego zadaniem jest wspieranie działań na rzecz ograniczenia ilości wytwarzanych odpadów oraz ich zagospodarowania. Koniecznością jest gromadzenie informacji o ilości wytwarzanych odpadów z uwzględnieniem ich wykorzystywania, usuwania lub unieszkodliwiania, w tym składowania; ewidencja składowisk z uwzględnieniem stopnia i sposobu ich zabezpieczania; pełnym obrocie odpadami niebezpiecznymi umożliwiającej szybkie identyfikowanie nieprawidłowości i skuteczne reagowanie na nie.

Baza danych o odpadach, wytwórcach i wysypiskach prowadzona jest w WIOŚ.

M 8. Opracowanie wytycznych do prowadzenia pełnego monitoringu gospodarki odpadami

Monitoring gleb

Monitoring gleb został utworzony w celu obserwowania zmian jakości gleb pod wpływem czynników antropopresji. W ramach monitoringu realizowane są zadania:

- długofalowe zmiany chemizmu gleb
- badania chemizmu gleb w okolicach oddziaływania lokalnych źródeł zanieczyszczeń.

M 9. Kontynuacja i dalszy rozwój monitoringu gleb

Monitoring hałasu

Monitoring hałasu funkcjonuje w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska. Jest to wiarygodny system pomiarów, gromadzenia i prezentacji danych o poziomie hałasu w skali kraju, pozwalający na ocenę klimatu akustycznego.

Na terenie województwa prowadzone są systematyczne pomiary w punktach szczególnej uciążliwości hałasu drogowego:

- monitoring ciągły całodobowy – stacja w Krakowie na Alejach Krasińskiego,
- monitoring okresowy.

M 10. Kontynuacja i dalszy rozwój monitoringu hałasu drogowego (mapy akustyczne miast)

M 11. Przeprowadzenie identyfikacji zagrożeń hałasowych pochodzących z ruchu kolejowego

M 12. Wprowadzenie stałego monitoringu zjawisk akustycznych dla terenów lotniczych

7.6.3. Monitoring polityki ochrony środowiska

7.6.3.1. Monitoring realizacji „Programu ..”

Monitoring polityki ochrony środowiska oznacza, że wdrażanie Programu (POŚ) będzie podlegało regularnej ocenie w zakresie:

- Określenia stopnia wykonania działań
- Określenia stopnia realizacji przyjętych celów
- Oceny rozbieżności pomiędzy przyjętymi celami i działaniami, a ich wykonaniem
- Analizy przyczyn tych rozbieżności

Koordynator wdrażania programu będzie ocenił co dwa lata stopień wdrożenia „*Programu działań na rzecz ochrony środowiska*” (PDŚ). Jak już wcześniej wspomniano, pierwszy taki program, opracowany dodatkowo (poza zakresem ustalonym w ramach oferty) przez zespół wykonawców „Programu zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska” obejmuje okres od 2001 do 2004 roku. W roku 2001 i 2002, na bieżąco, będzie kontrolowany postęp w zakresie wdrażania działań zdefiniowanych w PDŚ (monitoring polityki), a pod koniec 2002 roku nastąpi ocena rozbieżności między celami zdefiniowanymi w Programie i analiza przyczyn tych rozbieżności. Wyniki oceny będą stanowiły wkład dla następnego PDŚ, w którym zostaną zdefiniowane działania na lata 2003 - 2006, z uszczegółowieniem działań na dwa lata, tj. 2003 i 2004 rok. Ten cykl będzie się powtarzał co każde dwa lata, co zapewni uaktualnianie strategii wdrożeniowej co cztery lata (opisanej w rozdz.6.) i polityki długoterminowej co sześć lat (opisanej w rozdz. 5.).

M 13. Ocena postępów we wdrażaniu polityki ochrony środowiska (co dwa lata)

M 14. Aktualizacja strategii wdrożeniowej (co cztery lata)

M 15. Aktualizacja polityki długoterminowej (co sześć lat)

7.6.3.2. Wskaźniki monitorowania wdrażania polityki ochrony środowiska

Podstawą właściwego systemu oceny realizacji Programu jest dobry system sprawozdawczości, oparty na wskaźnikach (miernikach) stanu środowiska i zmiany presji na środowisko, a także na wskaźnikach świadomości społecznej. Poniżej (tabela 7.2.) zaproponowano istotne wskaźniki, przyjmując że lista ta nie jest wyczerpująca i będzie sukcesywnie modyfikowana.

Lp.	Wskaźnik	Stan wyjściowy (1999 r.)
A. Wskaźniki stanu środowiska i zmiany presji na środowisko		
1.	Jakość wód powierzchniowych; udział wód pozaklasowych (wg oceny ogólnej)	72,4 %
2.	Jakość wód podziemnych; udział wód o bardzo dobrej i dobrej jakości (klasa Ia i Ib)	64,0%
3.	Udział ścieków komunalnych nieoczyszczonych	23,9%
4.	Udział ścieków przemysłowych nieoczyszczonych	1, 0%
5.	Długości sieci kanalizacyjnej do sieci wodociągowej	28,0 %
6.	Ilość wytwarzanych odpadów komunalnych / 1 mieszkańca x rok	200 kg/r
7.	Udział odpadów komunalnych składowanych na wysypiskach	98,6%
8.	Udział odpadów przemysłowych składowanych na składowiskach	7,7%
9.	Wielkość emisji zanieczyszczeń pyłowych do powietrza	17 785 Mg/r
10.	Wielkość emisji zanieczyszczeń gazowych do powietrza (bez CO ₂)	147 500 Mg/r
11.	Udział powierzchni terenów o przekroczonych wartościach dopuszczalnych stężeń podstawowych substancji zanieczyszczających powietrze (w stosunku do całkowitej pow. województwa)	b.d.
12.	Wskaźnik lesistości województwa (lub pow. Leśna w ha/1 mieszk.	28,0% (0,23 ha)
13.	Powierzchnia terenów objętych ochroną prawną	66,9%
14.	Powierzchnia terenów zdegradowanych	b.d.
15.	Nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska	712,6 mln zł
B. Wskaźniki świadomości społecznej		
16.	Udział społeczeństwa w działaniach na rzecz ochrony środowiska Wg oceny jakościowej	b.d.
17.	Ilość i jakość interwencji (wniosków) zgłaszanych przez mieszkańców	b.d.
18.	Liczba, jakość i skuteczność kampanii edukacyjno-informacyjnych,	b.d.

Określenie powyższych wskaźników wymaga posiadania odpowiednich informacji:

- Pochodzących z monitoringu środowiska (grupa A). Informacje te powinny być opracowane przez WIOŚ
- Pochodzących z przeprowadzenia odpowiednich badań społecznych (grupa B), np. raz na 4 lata. Badania te powinny być prowadzone przez wyspecjalizowane jednostki badania opinii społecznej. Mierniki społecznych efektów programu są wielkościami wolnozmennymi. Są wynikiem badań opinii społecznej i specjalistycznych opracowań służących jakościowej ocenie udziału społeczeństwa w działaniach na rzecz poprawy stanu środowiska, a także ocenie odbioru przez społeczeństwo efektów programu przez ilość i jakość interwencji zgłaszanych do wojewody.

W oparciu o analizę wskaźników grupy A i grupy B, Urząd Marszałkowski będzie mógł oceniać skuteczność realizacji 'Programu zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska' a w oparciu o tą ocenę – aktualizować program.

7.6.4. Upowszechnianie informacji o środowisku

Zgodnie z projektem ustawy o postępowaniu w sprawie ocen oddziaływania na środowisko i dostępie do informacji o środowisku i jego ochronie podjęte zostaną działania w celu stworzenia w urzędach administracji publicznej sprawnego systemu udostępniania i upowszechniania informacji, celem umożliwienia mieszkańcom udziału w ochronie środowiska.

Maksymalnie będą wykorzystywane nowoczesne środki komunikowania się. W pierwszej kolejności rozszerzony zostanie zakres informacji dostępny na stronach internetowych WIOŚ o dane dot. oceny stanu środowiska, a na stronach internetowych Urzędu Marszałkowskiego informacje nt. realizacji niniejszego programu. Wstępem będzie umieszczenie streszczenia Programu, po jego przyjęciu Uchwałą Sejmiku Województwa.

Zostaną podjęte działania zmierzające do udostępniania społeczeństwu danych poprzez elektroniczne bazy łatwo osiągalne poprzez publiczne sieci telekomunikacyjne.

Istotną rolę będą pełniły pozarządowe organizacje ekologiczne prowadzące działalność informacyjną lub konsultacyjną dla społeczeństwa. Intensyfikowane będą działania wynikające z „Narodowej strategii edukacji ekologicznej” oraz jej programu wykonawczego.

8. KOSZTY REALIZACJI PROGRAMU

8.1. Wprowadzenie

W rozdziale poprzednim przedstawiono harmonogram wdrożenia „Programu zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska”. Program ten będzie wdrażany poprzez „Programy działań na rzecz ochrony środowiska” i obecnie został przygotowany pierwszy „Program działań na rzecz ochrony środowiska” na lata 2001 - 2004 (dokument oddzielny). W okresie tym przewiduje się działania wynikające ze strategii wdrożeniowej opisanej w rozdziale 6 oraz działania zdefiniowane w rozdz. 7 (monitoring stanu środowiska i polityki ochrony środowiska). Są to działania z zakresu:

- Zarządzania środowiskiem zgodnie z celami i strategią Programu Zrównoważonego Rozwoju i Ochrony Środowiska Województwa Małopolskiego; koordynacja / zarządzanie, monitoring stanu środowiska, badania, programy, doskonalenie przepływu informacji, edukacja ekologiczna
- Inwestowania w techniczną infrastrukturę ochrony środowiska (w dalszym opisie tej grupie nadano nazwę „inwestycje”.

W kalkulacji przedstawionej w par. 8.2. wzięto pod uwagę koszty związane bezpośrednio z poprawą stanu środowiska. Dla przykładu, nie wzięto pod uwagę kosztów budowy obwodnic, modernizacji i budowy dróg. Kalkulacja kosztów została oparta o ceny 2000 r.

Szacunkową strukturę finansowania (wg źródeł) przedstawiono w par. 8.3.

8.2. Inwestowanie w ochronę środowiska w latach 2001 - 2004

Oszacowanie kosztów podano w odniesieniu do okresu 2001 – 2004 ponieważ szacunek kosztów w okresach dłuższych jest obciążony tak dużym błędem iż staje się mało przydatnym.

Zestawienie kosztów realizacji działań w latach 2001 - 2004 (tabela 7.2.) opracowano w oparciu o analizę:

- nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska w latach ubiegłych (ogółem i wg kierunków inwestowania)
- inwestycji zgłoszonych przez gminy i podmioty gospodarcze w ramach prac nad niniejszym programem
- nakładów inwestycyjnych na dostosowanie polskiej gospodarki do wymogów UE w dziedzinie podstawowych komponentów środowiska (II Polityka Ekologiczna Państwa, projekt Narodowej Strategii Ochrony środowiska na lata 2000-2006)
- kalkulacji kosztów działań związanych z wdrażaniem Programu Ochrony Środowiska woj. Krakowskiego w latach 1999 – 2002
- możliwości finansowych województwa małopolskiego (prognozy na lata 2000 - 2006 wg „Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego)

Na działania dotyczące *planowania polityki ochrony środowiska* musi być zarezerwowany specjalny budżet. Dotyczy to przygotowywania „Programu działań na rzecz ochrony środowiska” (PDS), koordynacji procesu wdrażania Programu i opracowywania powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska, a także polityki dla kilku specyficznych tematów, np. gospodarki odpadami, programy oczyszczania wód w zlewniach rzek oraz szeroko pojętej współpracy władz wojewódzkich z poszczególnymi partnerami włączonymi w proces wdrażania programu. Odpowiedni budżet zarezerwowany jest także na potrzeby monitoringu stanu środowiska oraz edukacji i informacji ekologicznej.

Tabela 7.2.: Kalkulacja kosztów (w tys. Zł) działań związanych z wdrażaniem Programu zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska woj. Małopolskiego w latach 2001 - 2004

L.p.	Zagadnienie	Rodzaj działania / inwestycji	2001 do 2004
1.	Zarządzanie środowiskiem	<ul style="list-style-type: none"> • Koordynacja wdrażania Programu • Opracowywanie „Programu działań na rzecz ochrony środowiska (PDS) , 2x (2002 i 2004)o, w tym druk dokumentu i weryfikacja strategii wdrożeniowej (2004 r.) w tym współpraca z różnymi jednostkami • Edukacja i komunikacja ze społeczeństwem • Monitoring stanu środowiska (programy i wykonanie), w tym raporty o stanie środowiska • Powiatowe i gminne programy ochrony środowiska 	200 90 1 000 40 000 4 000
<i>Razem zarządzanie środowiskiem</i>			45 290
2.	Ochrona powietrza	<ul style="list-style-type: none"> • Opracowania (projekty założeń do planu zaopatr. w energię, progrmy ograniczenia niskiej emisji, systemy zarządzania środowiskiem / ISO 14 000, itp.) • Inwestycje: <ul style="list-style-type: none"> - Urządzenia do redukcji zanieczyszczeń, - nowe kierunki i technologie - modernizacja źródeł ciepła - pozostałe 	3 500 520 000 450 000 120 000 80 000
<i>Razem ochrona powietrza</i>			1 173 500
3.	Ochrona przed hałasem	<ul style="list-style-type: none"> • Badania klimatu akustycznego • Inwestycje (ekrany , obudowa tras pasami zieleni, itp.) 	500 5 000
<i>Razem ochrona przed hałasem</i>			5 500
4.	Ochrona zasobów wodnych	<ul style="list-style-type: none"> • Programy (m.in.ochrona wód zlewni, gospodarka wodno-ściekowa w gminach, dokumentacje hydrogeologiczne i stref ochronnych GZWP i SZWP, ujęć wody, itp.) • Inwestycje: <ul style="list-style-type: none"> - Oczyszczalnie ścieków komunalnych i przemysłowych (w tym nowe i modernizacja istniejących) - Kanalizacja - Pozostałe inwestycje - mała retencja - zabezpieczenia przeciwpowodziowe 	2 000 520 000 500 000 50 000 50 000 20 000
<i>Razem ochrona zasobów wodnych</i>			1 142 000
5.	Surowce mineralne	<ul style="list-style-type: none"> • Aktualizacja bilansu zasobów, mapy, dokumentacje złóż rezerwowych, baza danych o kopalinach, waloryzacja zinwentaryzowanych złóż wód leczniczych, termalnych i solanek 	15 000
<i>Razem surowce mineralne</i>			15 000

L.p.	Zagadnienie	Rodzaj działania / inwestycji	2001 do 2004
6.	Gospodarka odpadami	• Opracowania (programy gospodarki odpadami)	1 000
		• Inwestycje:	260 000
		- Usuwanie, wykorzystanie i unieszkodliwianie odpadów komunalnych i przemysłowych, w tym budowa obiektów unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych, stacji segregacji i kompostowni odpadów komunalnych, unieszkodliwienia osadów ściekowych	120 000
		- Modernizacja i budowa nowych składowisk	10 000
		- Rekultywacja składowisk odpadów przemysłowych i komunalnych oraz innych terenów zdegradowanych	50 000
		- Pozostałe inwestycje	
Razem gospodarka odpadami			441 000
7.	Ochrona przyrody	• Opracowania, m.in. plany ochrony PN, weryfikacja danych, opracowanie dokumentacji dla PK, rezerwatów, szkolenia, ewidencja obszarów do zalesienia, itd.)	2 000
		Inwestycje: konserwacja i pielęgnacja zieleni, pomników przyrody, zalesianie nieużytków	12 000
Razem ochrona przyrody			14 000
8.	Nadzwyczajne zagrożenia środowiska /n.z.ś.	• Działania związane z zapobieganiem n.z.ś. i usuwanie szkód	5 000
9.	Ochrona gleb	• Inwentaryzacja stopnia zanieczyszczenia gleb, aakcje uświadamiające nt. stosowania pestycydów, nawozów, itp.	500
10.	Ochrona przed promien.iow niejonizującym	• Rozeznanie skali zagrożenia	500
RAZEM			2 846 790

Uwaga: W kalkulacji nie wzięto pod uwagę kosztów budowy obwodnic, modernizacji i budowy nowych odcinków dróg oraz budowy zbiornika w Świnnej Porębie.

8.3. Struktura finansowania

Wdrażanie niniejszego Programu będzie możliwe między innymi dzięki stworzeniu sprawnego systemu finansowania ochrony środowiska. Podstawowymi źródłami finansowania działań proekologicznych są: fundusze ekologiczne (obecnie 4 stopniowy system), fundacje i programy pomocowe, własne środki inwestorów, budżety gmin i budżet centralny.

Specyfiką systemu finansowania ochrony środowiska w Polsce jest to, że większą część wydatków ponoszą przedsiębiorstwa, fundusze ekologiczne i samorządy terytorialne, natomiast udział środków budżetu jest mała.

W poprzednich latach przeciętny udział funduszy ochrony środowiska oraz dopłat do kredytów uruchamianych przez Bank Ochrony Środowiska wynosił około 30% wartości inwestycji. W najbliższych latach rola funduszy ekologicznych (przede wszystkim Narodowego i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej) powinna polegać na koncentrowaniu środków na wspieranie inwestycji priorytetowych z punktu widzenia integracji z

UE. Jednocześnie oczekuje się spadku wpływów funduszy ochrony środowiska, ze względu na ogólną poprawę stanu środowiska, a co za tym idzie zmniejszenie dopływu opłat i kar ekologicznych.

Inwestycje przewidywane do realizacji w przemyśle będą finansowane ze środków własnych i kredytów komercyjnych oraz uzupełniająco z funduszy ochrony środowiska, pod warunkiem uznania danego zadania za priorytetowe.. Coraz większy udział w realizacji inwestycji ekologicznych w przemyśle będą miały środki inwestorów zagranicznych, którzy uczestniczą w prywatyzacji przedsiębiorstw.

Jak wspomniano wcześniej, istotny ciężar finansowania inwestycji w infrastrukturze pozostanie na barkach gmin, często poprzez zaciąganie długu w bankach i w międzynarodowych instytucjach finansujących (np. EBOiR). Coraz częściej gminy podejmują decyzje o udzieleniu praw inwestorowi zagranicznemu do wykonywania działań z zakresu ochrony środowiska poprzez spółki z udziałem gminy, który to udział jest gwarancją jej wpływu na decyzje podejmowane przez spółkę oraz na jakość świadczonych usług.

W oparciu o analizę źródeł finansowania działań w zakresie ochrony środowiska w ostatnich latach w Polsce i prognoz co do perspektywicznych źródeł, przewiduje się, że struktura finansowania wdrażania Programu w najbliższych czterech latach będzie następująca:

Źródło	Udział	
	%	Tys. Zł
Fundusze ekologiczne (NFOSiGW, WFOŚiGW)	27	768 633, 3
Budżety terenowe (miasta, gminy) oraz gminne i powiatowe fundusze ekologiczne	12	341 614, 8
Środki własne inwestorów i kredyty bankowe	42	1 195 651, 8
Fundusze pomocowe i strukturalne	12	341 614, 8
Budżet państwa	7	199 275, 3
RAZEM	100	2 846 790, 0

8.4. Efekty polityki ochrony środowiska

Korzyści płynące z Programu są trudne do oceny ilościowej. Jest oczywiste, że wdrożenie POŚ przyniesie korzyści dla jakości środowiska, co będzie systematycznie oceniane na podstawie wskaźników wymienionych w par. 7.6. Ponadto lepsze środowisko przyciągnie większą liczbę turystów (którzy zwiększą dochody sektora turystyki) i zmniejszy problemy zdrowotne mieszkańców województwa (większa efektywność pracy, niższe koszty leczenia). Podana w Programie polityka prewencyjna również przyniesie korzyści, na przykład poprzez lepszą jakość składowisk, gleba i wody gruntowe będą zabezpieczone przed zanieczyszczeniem, co zapobiegnie wysokim kosztom jej oczyszczania.

Wdrożenie programu przyniesie także konkretne korzyści finansowe. Zakłady przemysłowe, poprzez wdrożenie systemu zarządzania środowiskiem, osiągną wymierne korzyści związane z mniejszym zużyciem surowców naturalnych, zmniejszeniem marnotrawstwa tych surowców oraz mniejszymi opłatami i karami ekologicznymi.

Wdrażanie Programu pociągnie za sobą wzrost zatrudnienia w sektorze ochrony środowiska, np. w przemyśle produkującym urządzenia ochrony środowiska, w usługach (zwłaszcza turystycznych i rolniczych), w firmach specjalizujących się w instalacji i obsłudze specjalistycznych urządzeń ochrony środowiska, w gospodarce komunalnej, w jednostkach prowadzących edukację ekologiczną.